

PRINCIPIILE DE PREVENIRE A RISCURILOR PROFESIONALE LA LOCUL DE MUNCĂ ÎN LUMINA LEGISLAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA

Botnari Elena, *doctor în drept, conferențiar universitar, Catedra de Drept, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.*

The prevention of occupational risks is the primary principle of occupational safety and health, laid down in Law 186/2008. Essential to implementing a responsible approach to occupational safety and health is the employer's awareness and assurance of the principles of avoiding occupational risks; assessing occupational risks that cannot be avoided and combating occupational risks at source. Occupational risk (risk of injury or occupational disease) is legally defined as the combination of the probability and severity of a possible injury or damage to health in a hazardous situation. Occupational risk assessment - activity to determine the extent to which the work system deviates from the ideal state in which any possibility of occupational injury or illness is excluded. Occupational risk assessment is preceded by the fulfilment of the minimum legal occupational safety and health requirements in force and must cover each activity and each workstation in an establishment, taking into account each worker, work task, work equipment and working environment. The assessment of occupational risks must be carried out in a systematic way on the basis of a defined and logical methodology.

Key words: *principle, risk, occupational, assessment, place, safety, health, work, worker, employer.*

Instituția juridică a securității și sănătății în muncă este parte componentă a ramurii dreptului muncii care are în calitate de obiect de reglementare juridică relațiile sociale privind instituirea măsurilor de asigurare a securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă. Obiectul de reglementare a instituției nominalizate coincide cu domeniul de reglementare juridică a Legii 186/2008, art. 2 [1].

Principiile instituției securității și sănătății în muncă sunt prevăzute expres de legiuitor în alin. (2), art. 2 al Legii 186/2008, după cum urmează: prevenirea riscurilor profesionale, protecția lucrătorilor la locul de muncă, eliminarea factorilor de risc și de accidentare, informarea, consultarea, participarea echilibrată, instruirea lucrătorilor și a reprezentanților acestora [1].

Prevenirea riscurilor profesionale este principiul primar în materia securității și sănătății în muncă, dezvoltat de legiuitor în alin. (3), art. 10 al Legii 186/2008 și exprimat în *principiile generale de prevenire* (a riscurilor profesionale): a) evitarea riscurilor profesionale; b) evaluarea riscurilor profesionale ce nu pot fi evitate; c) combaterea riscurilor profesionale la sursă; d) adaptarea locului de muncă în funcție de necesitățile persoanei, inclusiv ale persoanelor cu dizabilități, în special în ceea ce privește adaptarea rezonabilă a locului de muncă, alegerea echipamentelor de lucru, a metodelor de producție și de lucru, în vederea atenuării muncii monotone și a muncii normate și reducerii efectelor acestora asupra sănătății; e) adaptarea la progresul tehnic; f) înlocuirea aspectelor periculoase prin aspecte nepericuloase sau mai puțin periculoase; g) dezvoltarea unei politici de prevenire ample și coerente, care să includă tehnologia, organizarea muncii, condițiile de muncă, relațiile sociale și influența factorilor legați de mediul de lucru; h) acordarea priorității măsurilor de protecție colectivă față de măsurile de protecție individuală, cu excepția cazurilor când acestea se referă la persoanele cu dizabilități; i) asigurarea lucrătorilor cu instrucțiunile corespunzătoare privind securitatea și sănătatea în muncă; j) furnizarea de noi tehnologii și dispozitive de asistență, de instrumente și echipamente care să permită persoanelor cu dizabilități menținerea locului de muncă; k) crearea și menținerea unor condiții igienice pentru viață și muncă; l) propagarea odihnei active în rândul salariaților [1].

Stricto sensu principiile de prevenire a riscurilor profesionale sunt exprimate direct la lit. a), b) și c), alin. (3), art. 10 al Legii 186/2008. Principiile ergonomice, principiile tehnologice, principiile informaționale în materia prevenției riscurilor profesionale le distingem la lit. d) – lit. l), alin. (3), art. 10 al Legii 186/2008. Observăm că principiile enunțate *supra* se asociază cu un set de măsuri organizatorice, finalitatea cărora este prevenirea accidentelor de muncă și bolilor profesionale, concretizate în obligațiile corespunzătoare ale angajatorului și prevăzute expres în alin. (4), art. 10 și art. 13 al Legii 186/2008 [1].

Esențial pentru a implementa o abordare responsabilă în domeniul securității și sănătății la locul de muncă este conștientizarea și asigurarea de către angajator a principiilor evitării riscurilor profesionale; evaluării riscurilor profesionale, ce nu pot fi evitate și combaterii riscurilor profesionale la sursă.

Prin *risc* vom înțelege combinația între probabilitatea unui pericol de a cauza vătămarea și gravitatea vătămării; prin pericol - orice poate cauza o vătămare. Definiția legală a riscului profesional este oferită de legiuitor în art. 1 al Legii 186/2008, *risc profesional (risc de accidentare sau de îmbolnăvire profesională) – combinație între probabilitatea și gravitatea unei posibile leziuni sau afectări a sănătății într-o situație periculoasă*. Ulterior, în pct. 3 al Regulamentului sanitar privind supravegherea sănătății persoanelor expuse acțiunii factorilor profesionali de risc, aprobat prin Hotărârea Guvernului (HG) Republicii Moldova (RM) nr. 1025 din 7.09.2016 sunt definiți *factorii profesionali de risc – factorii din mediul ocupațional, specifici locului de muncă și profesiei concrete, care pot influența sănătatea, în particular, pot cauza boli profesionale, cu pierderea temporară sau permanentă a capacității de muncă* [2].

Evaluarea riscului este procesul de estimare a pericolelor la locul de muncă. Definiția legală a evaluării riscurilor profesionale o distingem în HG RM 95/2009 pentru aprobarea unor acte normative privind implementarea Legii securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10 iulie 2008, prin care s-a aprobat Regulamentul privind modul de organizare a activităților de protecție a lucrătorilor la locul de muncă și prevenire a riscurilor profesionale, cap. I, pct. 2, după cum urmează: *evaluarea riscurilor profesionale – activitate prin care se determină dimensiunea abaterii sistemului de muncă de la starea ideală în care este exclusă orice posibilitate de accidentare sau îmbolnăvire profesională*.

Înainte de a se realiza o evaluare a riscurilor profesionale, locul de muncă trebuie să îndeplinească cerințele minime de securitate și sănătate în muncă legale în vigoare, cerințe minime ce transpun directivele Uniunii Europene în materia securității și sănătății în muncă (Directiva Consiliului 89/391/CEE privind introducerea de măsuri pentru promovarea îmbunătățirii securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă din 12 iunie 1989; Directiva 89/654/CEE privind cerințele minime de securitate și sănătate la locul de muncă din 30 noiembrie 1989; Directiva 89/656/CEE privind cerințele minime de securitate și sănătate pentru utilizarea de către lucrători a echipamentelor individuale de protecție la locul de muncă din 30 noiembrie 1989 etc.).

Transpunerea în dreptul intern a cerințelor minime în materia securității și sănătății în muncă a avut loc printr-un șir de hotărâri ale Guvernului RM. Printre acestea evidențiem:

- HG RM nr. 353/2010 cu privire la aprobarea cerințelor minime de securitate și sănătate la locul de muncă;
- HG RM nr. 603/2011 privind cerințele minime de securitate și sănătate pentru folosirea de către lucrători a echipamentului de muncă la locul de muncă;
- HG RM nr. 80/2012 din 09.02.2012 privind cerințele minime de securitate și sănătate pentru șantierele temporare sau mobile;
- HG RM nr. 918/2013 privind cerințele minime pentru semnalizarea de securitate și sănătate la locul de muncă;
- HG RM nr. 244/2013 privind aprobarea cerințelor minime pentru protecția lucrătorilor împotriva riscurilor legate de expunerea la azbest la locul de muncă;
- HG RM nr. 819/2016 privind cerințele minime de securitate și sănătate în muncă pentru lucrul la monitor;
- HG RM nr. 906/2020 privind aprobarea Cerințelor minime de securitate și sănătate pentru utilizarea de către lucrători a echipamentelor individuale de protecție la locul de muncă.

Principiul de evaluare a riscurilor este inclus deja în standardele europene (CEI 812/85, EN 292-1/1991, EN 1050/96) și stă la baza diferitelor metode cu aplicabilitate practică. În același timp, procedura de evaluare a riscurilor profesionale nu este reglementată expres printr-un act normativ guvernamental, ministerial în RM și nu este determinată metodologia de evaluare obiectivă a factorilor de risc profesional la locul de muncă de către angajator. De aceea, vom apela la Ghidul de evaluare a riscului, elaborat de Inspectia Muncii din România, în parteneriat cu Agenția pentru Dezvoltare Economică și Integritate Europeană din Austria, proiectul

Phare de înfrățire instituțională „Implementarea legislației armonizate în domeniul securității și sănătății în muncă în întreprinderile mici și mijlocii”, în perioada 2006-2007. Conform Ghidului nominalizat, procedura de evaluare a riscurilor profesionale în întreprinderile mici și mijlocii se desfășoară etapizat: 1) identificarea pericolului; 2) eliminarea pericolului, dacă este rezonabil posibil; 3) analizarea pericolului, dacă acesta nu poate fi eliminat, și evaluarea riscului; 4) luarea de măsuri pentru a limita consecințele; 5) supravegherea riscurilor [3].

Așadar, evaluarea riscurilor profesionale trebuie să fie realizată într-un mod sistematic pe baza unei metodologii definite și logice. În absența metodologiei de evaluare obiectivă a factorilor de risc profesional la locul de muncă de către angajator, evaluarea este lăsată la aprecierea subiectivă a acestuia. Neidentificarea reală a factorilor de risc profesional la locul de muncă de către angajator creează un teren fertil pentru dezvoltarea bolilor (intoxicațiilor) profesionale de către lucrători. Punctul de plecare trebuie să fie o examinare generală (analiza situației curente) ce relevă situația unității din punctul de vedere al securității și sănătății în muncă.

Evaluarea riscurilor profesionale trebuie să acopere fiecare activitate și fiecare post de lucru dintr-o unitate, luând în considerare fiecare lucrător, sarcină de muncă, echipamente de muncă și mediu de muncă. Ca punct de plecare, trebuie să se analizeze câte posturi de lucru similare (cu tehnologie și organizare similară) există. Pentru acestea, criteriul principal în vederea evaluării riscului este tipul de pericol existent. Dacă pericolele sunt similare, o singură evaluare de risc poate acoperi mai multe posturi de lucru. Cel mai potrivit instrument pentru a vizualiza definirea posturilor de lucru și a zonelor de evaluare este introducerea de zone corespondente în planul de situație al unității (format electronic sau desenat). Examinarea generală a posturilor de lucru și a zonelor de evaluare, din punctul de vedere al conformității legale, urmează să se încredințeze unei persoane cu competențe în domeniul securității și sănătății din cadrul echipei de evaluare sau unui serviciu extern de prevenire și protecție. Neconformitățile față de cerințele tehnice minime legale trebuie, ca regulă de bază, să fie eliminate imediat și activitățile să fie oprite până la punerea în conformitate. Pentru neconformitățile față de cerințele organizatorice minime legale, se pot dispune măsuri de remediere în etapele următoare ale evaluării, dacă acestea nu constituie un pericol grav și iminent de accidentare. După ce s-a realizat examinarea generală și s-au colectat informațiile de bază, poate începe procedura de identificare a pericolelor specifice în baza interviuării lucrătorilor și observărilor asupra fluxului de lucru și activităților (cu tehnologie și organizare similară) ce se desfășoară la postul de lucru. Pericolele identificate se discută de evaluatori și se introduc ulterior în planul de prevenire și protecție. Discuția trebuie să identifice opțiunile de eliminare a cauzelor pericolelor, în caz de imposibilitate de reducere a consecințelor pericolelor. În special trebuie să se acorde atenție aspectelor tehnice și organizatorice ale sistemului de muncă ce pot sau nu pot fi schimbate. Numai acele pericole ce nu pot fi eliminate în mod rezonabil trebuie evaluate, pentru a determina dacă riscul respectiv este acceptabil sau nu. Se va ține cont de valorile limită de expunere existente pentru anumite pericole (vapori, fum, praf, zgomot, vibrații, radiații etc.). Cu toate acestea, când se analizează situația unui post de lucru, nu este întotdeauna clar dacă aceste limite sunt depășite. De aceea, echipa de evaluare trebuie să solicite măsurători făcute de un specialist. După care urmează evaluarea riscurilor, în vederea identificării gravității și probabilității consecințelor unui pericol - adică accidentelor de muncă și bolilor profesionale care se pot produce. Trebuie luate în considerare atât efectele acute, cât și cele cronice asupra securității și sănătății lucrătorului [3].

În evaluarea riscurilor profesionale se recomandă implicarea lucrătorilor și, dacă este cazul, a reprezentanților acestora cu răspunderi specifice în domeniul securității și sănătății în muncă, respectiv a comitetelor de securitate și sănătate în muncă (CSSM). Deoarece lucrătorii cunosc cel mai bine situațiile periculoase de la posturile de lucru, iar CSSM și reprezentanții lucrătorilor cu răspunderi în domeniul securității și sănătății în muncă sunt formați și informați cu privire la pericolele specifice activităților din unitate.

În corespundere cu Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a comitetului pentru securitate și sănătate în muncă, anexa 2, aprobat prin HG RM 95/2009, CSSM examinează propunerile lucrătorilor privind

prevenirea riscurilor profesionale, precum și privind îmbunătățirea condițiilor de muncă, și propune introducerea acestora în planul de protecție și prevenire. CSSM examinează și face propuneri privind planul de protecție și prevenire; monitorizează realizarea planului de protecție și prevenire, inclusiv alocarea mijloacelor necesare realizării măsurilor stipulate în plan [5].

Regulamentul privind modul de organizare a activităților de protecție a lucrătorilor la locul de muncă și prevenire a riscurilor profesionale, aprobat prin HG RM 95/2009, Anexa 1, conține Capitolul VIII *Evaluarea riscurilor profesionale*, pct. 41 și 42. Normele generale sugerează destinatarilor că *evaluarea riscurilor profesionale se efectuează prin orice metodă însușită de evaluatori și se finalizează cu propunerea măsurilor de prevenire a riscurilor profesionale. Rezultatele evaluării riscurilor profesionale vor fi consemnate într-o fișă de evaluare a riscurilor profesionale, care va cuprinde informațiile specificate în metoda de evaluare aplicată* [4]. Prin urmare, angajatorului îi aparține libertatea de alegere și aplicare a metodei/lor de evaluare a riscurilor profesionale, obligația angajatorului rezumându-se la perfectarea fișei de evaluare a riscurilor profesionale identificate.

Totuși, conform pct. 43 și 44 din Regulamentul privind modul de organizare a activităților de protecție a lucrătorilor la locul de muncă și prevenire a riscurilor profesionale, distingem alte obligații ale angajatorului, care, în urma evaluării riscurilor profesionale pentru fiecare loc de muncă/post de lucru stabilește măsuri de protecție și prevenire (de natură tehnică, igienico-sanitară, organizatorică și de altă natură), necesare pentru asigurarea securității și sănătății lucrătorilor, precum și resursele umane și materiale necesare realizării lor, care vor fi incluse în planul anual de protecție și prevenire, pe care angajatorul trebuie să-l întocmească, acolo unde natura și gradul de risc profesional o necesită, revizuirea planului este condiționată de apariția unor noi riscuri [4].

În conformitate cu pct. 31 al Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a comitetului pentru securitate și sănătate în muncă, anexa 2, aprobat prin HG RM 95/2009, *angajatorul trebuie să informeze CSSM cu privire la evaluarea riscurilor profesionale, măsurile de protecție și prevenire atât la nivel de unitate, cât și la nivel de loc de muncă și tipuri de posturi de lucru*, de acordare a primului ajutor în caz de accidentare în muncă, de prevenire și stingere a incendiilor și evacuare a lucrătorilor în cazul unui pericol grav și imediat [5].

Lista factorilor de risc din mediul ocupațional și a serviciilor medicale profilactice obligatorii, acordate persoanelor în funcție de expunerea profesională, Anexa 1, aprobată prin HG RM nr. 1025 din 7.09.2016, conține factorii de risc din mediul ocupațional: a) agenții chimici (94); b) agenții fizici (11); c) agenții fizico-chimici (12); d) agenții biologici (5); e) condițiile speciale de muncă (11); f) lucrătorii din agricultură cu factori profesionali de risc [2]. Fișa de identificare a factorilor profesionali de risc, Anexa 3, este de asemenea aprobată prin HG RM nr. 1025 din 7.09.2016.

Evaluarea riscurilor dintr-o întreprindere trebuie să fie destul de cuprinzătoare pentru a oferi soluții alternative pentru combaterea riscurilor profesionale (de preferat la sursă) și să stabilească ierarhizarea și prioritatea măsurilor de prevenire. Aria de acoperire și nivelul de detaliu al unei evaluări de risc trebuie să respecte mereu gravitatea și probabilitatea riscurilor profesionale. Pentru aceasta, trebuie să se arate că se iau în considerare pericolele general recunoscute dintr-o ramură a economiei, dar trebuie să se demonstreze că s-au avut în vedere și constatările concrete de pe teren, la un moment dat. Evaluarea de risc trebuie să fie adecvată, în sensul că profunzimea analizei și nivelul măsurilor trebuie să fie diferite pentru pericolele majore și minore [3].

Evaluarea riscurilor servește la îmbunătățirea continuă a condițiilor de muncă și, în acest scop, necesită o documentare adecvată și susținută. Păstrarea rapoartelor și fișelor legate de evaluarea de risc și a altor documente reprezintă o bună practică de securitate și sănătate ce are ca scop analiza evoluției și asigurarea dovezilor cu privire la starea de securitate din unitate. Documentația va servi unor scopuri interne, ca bază pentru instruirea periodică a lucrătorilor, deoarece aceștia trebuie informați cu privire la pericolele și măsurile de prevenție de la postul de lucru. Mai mult, se recomandă folosirea documentației pentru realizarea listelor de verificare, ce reprezintă un instrument simplu pentru stabilirea de proceduri de supraveghere a condițiilor de securitate și sănătate la postul de lucru [3]. Ca exemplu poate fi adusă Lista de verificare generală nr. SSM-

2 pentru controlul de stat al respectării cerințelor minime de securitate și sănătate la locul de muncă pentru anumite domenii, Anexa nr. 2 la Ordinul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale nr. 1534 din 27 decembrie 2018, prin care Autoritatea competentă în domeniul siguranței ocupaționale evaluează factorii de risc profesional într-o unitate supusă controlului de stat.

Cu siguranță, atât pierderile umane, cât și cele financiare, cauzate de accidentele de muncă și bolile profesionale ar putea fi prevenite dacă angajatorii, lucrătorii, organizațiile sindicale și patronatele ar conștientiza importanța respectării cerințelor minime de securitate și sănătate în muncă, ar executa planurile de prevenire și protecție și ar monitoriza riscurile profesionale.

Bibliografie:

1. *Legea Republicii Moldova securității și sănătății în muncă* nr. 186/2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.08.2008, nr. 143-144.
2. *Regulamentul sanitar privind supravegherea sănătății persoanelor expuse acțiunii factorilor profesionali de risc*, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1025 din 7.09.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.09.2016, nr. 306-313 art. 1118.
3. *Ghid de evaluare a riscului*. [online] [citat 10.04.2023]. Disponibil: <file:///C:/Users/User/Desktop/Securitatea%20sanatatea%20in%20munca/Ghid%20de%20evaluare%20a%20riscului.pdf>
4. *Regulamentul privind modul de organizare a activităților de protecție a lucrătorilor la locul de muncă și prevenire a riscurilor profesionale*, Anexa 1, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 95/2009 pentru aprobarea unor acte normative privind implementarea Legii securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10 iulie 2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.02.2009, nr. 34-36.
5. *Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a comitetului pentru securitate și sănătate în muncă*, Anexa 2, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 95/2009 pentru aprobarea unor acte normative privind implementarea Legii securității și sănătății în muncă nr. 186-XVI din 10 iulie 2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.02.2009, nr. 34-36.
6. Boișteanu, E.; Romandaș, N. *Dreptul muncii*. Manual. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. – 736 p.